

KHI VĂN HỌC GIEO MÀM XANH: TÍCH HỢP GIÁO DỤC DU LỊCH BỀN VỮNG TRONG DẠY HỌC NGỮ VĂN

Dương Trung Thành
Trường Phổ thông Dân tộc Nội trú tỉnh Bắc Ninh

Tóm tắt: Trong những năm gần đây, du lịch xanh đã trở thành xu hướng phát triển quan trọng trong ngành du lịch toàn cầu, đặc biệt tại Việt Nam. Du lịch xanh không chỉ giúp bảo tồn thiên nhiên, bảo vệ môi trường, mà còn góp phần duy trì và phát huy các giá trị văn hóa, lịch sử của mỗi địa phương. Là một môn học bắt buộc trong Chương trình giáo dục phổ thông, môn Ngữ văn hướng tới mục tiêu giúp người học khám phá bản thân và thế giới xung quanh, thấu hiểu con người, có đời sống tâm hồn phong phú, có quan niệm sống và ứng xử nhân văn; có tình yêu đối với tiếng Việt và văn học; có ý thức về cội nguồn và bản sắc của dân tộc, góp phần giữ gìn, phát triển các giá trị văn hoá Việt Nam. Chính vì thế, việc tích hợp giáo dục du lịch xanh vào dạy học Ngữ văn cho học sinh phổ thông là một cách thức hiệu quả để nâng cao nhận thức của học sinh về bảo vệ môi trường và phát triển du lịch bền vững. Bài viết khái quát thực trạng và đưa ra các giải pháp để thực hiện tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Ngữ văn.

Từ khóa: tích hợp giáo dục, du lịch xanh, văn học sinh thái, dạy học Ngữ văn

WHEN LITERATURE SOWS GREEN SEEDS: INTEGRATING SUSTAINABLE TOURISM EDUCATION INTO LITERATURE TEACHING

Duong Trung Thanh
Bac Ninh Provincial Boarding School for Ethnic Minorities

Abstract: In recent years, green tourism has become an important development trend in the global tourism industry, especially in Vietnam. Green tourism not only helps preserve nature and protect the environment, but also contributes to maintaining and promoting the cultural and historical values of each locality. As a compulsory subject in the General Education Program, Literature aims to help learners explore themselves and the world around them, understand people, have a rich spiritual life, have a humane perspective on life and behavior; have a love for Vietnamese language and literature; have an awareness of the origin and identity of the nation, contributing to preserving and developing Vietnamese cultural values. Therefore, integrating green tourism education into teaching Literature for high school students is an effective way to raise students' awareness of environmental protection and sustainable tourism development. This article will outline the current situation and propose solutions to integrate green tourism education into teaching Literature.

Keywords: integrated education, green tourism, ecological literature, teaching and learning Literature

Nhận bài: 20/08/2025

Phản biện: 16/09/2025

Duyệt đăng: 19/09/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh phát triển du lịch và bảo vệ môi trường hiện nay, giáo dục du lịch xanh đã trở thành một xu hướng quan trọng trong việc nâng cao ý thức bảo vệ thiên nhiên và phát triển du lịch bền vững. Một trong những nguồn tài nguyên giá trị giúp giáo dục du lịch xanh là các tác phẩm văn học trong chương trình Ngữ văn ở các trường phổ thông. Sở dĩ nói vậy là vì nội dung môn Ngữ văn mang tính tổng hợp, bao gồm cả tri thức văn hoá, đạo đức, triết học,... liên quan tới nhiều môn học và hoạt động giáo dục khác như Lịch sử, Địa lí, Nghệ thuật, Giáo dục công dân, Ngoại ngữ, Tự nhiên và Xã hội, Hoạt động trải nghiệm, Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp,... Môn Ngữ văn cũng liên quan mật thiết với cuộc sống; giúp học sinh (HS) biết quan tâm, gắn bó hơn với đời sống thường nhật, biết liên hệ và có kỹ năng giải quyết các vấn đề nảy sinh trong thực tiễn. Do vậy, nếu biết khai thác, các tác phẩm văn học trong sách

giáo khoa Ngữ văn phổ thông hiện nay không chỉ giúp HS tiếp cận các giá trị văn hóa, lịch sử, mà còn có thể giúp xây dựng một tư duy bảo vệ môi trường, nhận thức sâu sắc về sự gắn kết giữa con người và thiên nhiên, từ đó phát triển du lịch theo hướng bền vững.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Các tác phẩm văn học trong chương trình

Sách giáo khoa Ngữ văn phổ thông hiện hành từ tiệm cận văn học sinh thái đến văn học sinh thái là nguồn tài nguyên hữu ích để giáo dục du lịch xanh

Trước hết, các tác phẩm văn học trong sách giáo khoa phổ thông hiện nay mang thông điệp về thiên nhiên và môi trường

Một trong những lý do quan trọng khiến các tác phẩm văn học trở thành nguồn tài nguyên quý báu cho giáo dục du lịch xanh là bản thân chúng đã là những tác phẩm tiệm cận với văn học sinh thái đến tác phẩm văn học sinh thái chính danh,

có chức năng mô tả sống động và sâu sắc về thiên nhiên, đất nước, và con người trong mối quan hệ hài hòa với môi trường. Các tác phẩm văn học từ thời kỳ cổ điển đến hiện đại đều có những yếu tố liên quan đến thiên nhiên, đất nước và con người mà du lịch xanh hướng tới. Những giá trị này có thể được sử dụng để giáo dục HS về bảo vệ môi trường, phát triển du lịch bền vững. Có thể kể đến rất nhiều tác phẩm thời trung đại như: *Cảnh ngày hè*, *Bài ca Côn Sơn*, *Bình Ngô đại cáo*, *Dục Thúy sơn* (Nguyễn Trãi); *Cảnh ngày xuân* (trích Truyện Kiều), *Mộng đắc thái liên*,... (Nguyễn Du), *Thu điếu* (Nguyễn Khuyến),... Đây có thể coi là những bài ca tràn đầy cảm hứng tích cực về thiên nhiên, đất nước, và con người gắn liền với sự tôn vinh vẻ đẹp của quê hương. Thông qua những tác phẩm này, HS có thể hiểu được giá trị của thiên nhiên và mối quan hệ của con người với đất nước, từ đó nhận thức rõ hơn về du lịch bền vững và bảo vệ các giá trị văn hóa. Đến thời hiện đại, các tác phẩm tiêu biểu như: *Tây Tiến* (Quang Dũng), *Tràng Giang* (Huy Cận), *Mùa xuân chín* (Hàn Mặc Tử), *Đất rừng phương Nam* (Đoàn Giỏi), *Muối của rừng* (Nguyễn Huy Thiệp), *Bầy chim chìa vôi* (Nguyễn Quang Thiệu)... cũng mang đến những thông điệp về sức mạnh của thiên nhiên, những nỗ lực bảo vệ rừng, đất đai và phát triển cộng đồng, những vấn đề trực tiếp liên quan đến du lịch sinh thái, bảo vệ môi trường. Đặc biệt, các tác phẩm *Ai đã đặt tên cho dòng sông* (Hoàng Phủ Ngọc Tường), *Cô Tô* (trích, Nguyễn Tuân), *Tràng giang* (Huy Cận), *Hang Én* (Hà My), *Cửu Long Giang ta ơi* (trích, Nguyễn Hồng),... hay *Cà Mau quê xứ* (Trích Uông cã phê trên đường của Vũ Trần Tuấn) cũng phản ánh về đẹp thiên nhiên và sự gắn bó giữa con người với cảnh quan.

Du lịch xanh là du lịch hướng tới sự hài hòa giữa phát triển và bảo tồn, mà các tác phẩm văn học này là một phần lý tưởng để giáo dục HS về cách thức bảo vệ và tôn vinh những tài nguyên thiên nhiên.

Thứ hai, các tác phẩm văn học trong sách giáo khoa phổ thông hiện nay là nơi lưu giữ lớp lớp trầm tích văn hóa truyền thống có thể khai thác phát triển trong du lịch xanh

Các tác phẩm văn học không chỉ mô tả thiên nhiên mà còn phản ánh các giá trị văn hóa của các cộng đồng dân tộc khác nhau. Trong giáo dục du lịch xanh, việc giới thiệu những tác phẩm này

giúp HS hiểu về các nền văn hóa, lịch sử của các địa phương và sự gắn kết giữa văn hóa với thiên nhiên. Chẳng hạn, tác phẩm *Đất rừng phương Nam* của Đoàn Giỏi không chỉ giúp HS khám phá vẻ đẹp của thiên nhiên miền Nam mà còn mở rộng nhận thức về văn hóa, cách sống của người dân miền Nam, những giá trị văn hóa đặc trưng của vùng đất này. Khi giảng dạy tác phẩm này, GV có thể liên hệ với du lịch sinh thái, khám phá các di sản văn hóa, bảo tồn di tích thiên nhiên ở miền Nam.

Thứ ba, các tác phẩm văn học trong Sách giáo khoa Ngữ văn hiện nay có khả năng tạo cơ hội cho HS tham gia các hoạt động du lịch văn học

Việc kết hợp giáo dục du lịch xanh với các hoạt động học tập, tham quan, dã ngoại giúp HS hiểu sâu hơn về du lịch bền vững. Thông qua việc đọc các tác phẩm văn học, HS không chỉ học lý thuyết mà còn có thể trải nghiệm thực tế qua các chuyến tham quan các địa danh, di tích văn hóa gắn liền với tác phẩm văn học. Những chuyến đi thực tế này có thể giúp HS có cái nhìn rõ hơn về cách thức phát triển du lịch bền vững và vai trò quan trọng của bảo vệ môi trường. Ví dụ, HS có thể tham gia các chuyến đi đến các địa phương nổi tiếng với các địa danh lịch sử, văn hóa gắn liền với các tác phẩm văn học như thăm Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng, nơi gắn liền với nhiều tác phẩm văn học mô tả thiên nhiên hùng vĩ, hay tham quan các làng nghề truyền thống gắn với các giá trị văn hóa mà du lịch xanh bảo vệ và phát triển.

2.2. Thực trạng tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Ngữ văn cho HS phổ thông

Tác phẩm văn học trong Chương trình giáo dục phổ thông là một kho tàng tài nguyên quý báu để giáo dục du lịch xanh. Những tác phẩm không chỉ giới thiệu vẻ đẹp của thiên nhiên, văn hóa mà còn phản ánh sự gắn kết giữa con người và môi trường, từ đó khơi gợi ý thức bảo vệ tài nguyên thiên nhiên và phát triển du lịch bền vững cho HS. Việc tích hợp giáo dục du lịch xanh vào dạy học văn học không chỉ giúp HS hiểu thêm về giá trị của di sản văn hóa, thiên nhiên mà còn góp phần tạo dựng một thế hệ HS có ý thức và trách nhiệm trong việc bảo vệ môi trường sống. Tuy vậy, việc tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Ngữ văn tại các trường phổ thông ở Việt Nam hiện nay còn gặp một số khó khăn và hạn chế. Một số thực trạng đáng chú ý là:

Một là, nhận thức về du lịch xanh còn hạn chế: Mặc dù các vấn đề về bảo vệ môi trường và phát triển bền vững đã được đưa vào dạy học trong nhiều chương trình học, nhưng du lịch xanh lại chưa được chú trọng đúng mức trong chương trình Ngữ văn. Điều này dẫn đến sự thiếu hiểu biết của HS về những giá trị của du lịch xanh, cách thức phát triển du lịch mà không làm tổn hại đến môi trường.

Hai là, chưa có sự kết nối rõ ràng giữa văn học và du lịch xanh: Các tác phẩm văn học trong Chương trình giáo dục phổ thông, mặc dù có đề cập đến thiên nhiên và con người, nhưng chủ yếu tập trung vào các giá trị nhân văn và xã hội, mà chưa khai thác sâu về mối quan hệ giữa con người với thiên nhiên trong bối cảnh du lịch xanh. Điều này làm cho HS khó nhận thức được sự kết nối giữa các giá trị văn hóa, thiên nhiên và du lịch bền vững.

Ba là, chưa có sự tích hợp mạnh mẽ trong phương pháp dạy học: Các GV Ngữ văn vẫn chủ yếu tập trung vào việc dạy học văn học theo phương pháp truyền thống, thiếu các hoạt động thực tế, ngoại khóa hay sự kết hợp với các chủ đề du lịch, bảo vệ môi trường. Việc thiếu các bài giảng tích hợp giữa văn học và du lịch xanh khiến cho HS khó tiếp cận các kiến thức về du lịch bền vững trong quá trình học tập.

2.3. Giải pháp và minh họa phương pháp tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Ngữ văn ở nhà trường phổ thông

2.3.1. Giải pháp tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Ngữ văn

(1) *Tích hợp chủ đề du lịch xanh vào các bài giảng Ngữ văn*: Các GV Ngữ văn có thể tích hợp những chủ đề về bảo vệ môi trường, du lịch xanh vào trong quá trình dạy học thông qua các tác phẩm văn học. Chẳng hạn, qua những tác phẩm mô tả thiên nhiên như *Đất rừng phương Nam* (Đoàn Giỏi), *Hang Én* (Hà My), *Cửu Long Giang ta ơi* (trích, Nguyễn Hồng), *Cà Mau quê xứ* (Trích Uống cà phê trên đường của Vũ Trần Tuấn),... GV có thể tạo ra các bài giảng về việc bảo vệ thiên nhiên, mối quan hệ giữa con người và thiên nhiên trong bối cảnh phát triển du lịch. Điều này giúp HS không chỉ học văn học mà còn hiểu rõ hơn về du lịch bền vững.

(2) *Tổ chức các hoạt động ngoại khóa gắn với du lịch xanh*: GV có thể tổ chức các chuyến tham quan, dã ngoại đến các di tích lịch sử, danh lam thắng cảnh có giá trị văn hóa và môi trường để HS

có cơ hội thực tế tìm hiểu về du lịch bền vững. Những chuyến đi này sẽ giúp HS trải nghiệm trực tiếp mối quan hệ giữa thiên nhiên, con người và du lịch, từ đó phát triển nhận thức bảo vệ môi trường.

(3) *Khuyến khích HS sáng tạo các dự án du lịch xanh*: Một trong những cách để tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Ngữ văn là khuyến khích HS sáng tạo các dự án du lịch xanh. Các dự án này có thể là viết các kế hoạch phát triển du lịch bền vững cho một địa phương, thiết kế brochure du lịch sinh thái, hoặc sản xuất video giới thiệu các giá trị thiên nhiên và văn hóa của một địa phương. Những hoạt động này không chỉ giúp HS sáng tạo mà còn nâng cao nhận thức về bảo vệ môi trường.

(4) *Phát triển kỹ năng nghiên cứu và phân biện qua các tác phẩm văn học*: GV có thể hướng dẫn HS nghiên cứu các tác phẩm văn học có liên quan đến thiên nhiên và du lịch bền vững. Các hoạt động thảo luận, tranh luận về cách bảo vệ môi trường trong các tác phẩm văn học sẽ giúp HS phát triển tư duy phân biện và nhận thức về du lịch xanh.

(5) *Sử dụng công nghệ thông tin để tăng cường giáo dục du lịch xanh*: Sử dụng công nghệ thông tin trong dạy học, đặc biệt là qua các phần mềm học tập trực tuyến, có thể giúp HS tìm hiểu về các địa điểm du lịch xanh, các chiến lược phát triển du lịch bền vững và các vấn đề bảo vệ môi trường. Điều này không chỉ làm phong phú thêm kiến thức của HS mà còn khuyến khích họ chủ động tìm hiểu về du lịch xanh.

2.3.2. Minh họa: Tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học bài Mùa xuân chín (Hàn Mặc Tử)

Để minh chứng cho tính khả thi của việc tích hợp giáo dục du lịch xanh vào dạy học Ngữ văn, dưới đây là mô hình bài giảng cụ thể khi dạy học tác phẩm Mùa xuân chín (Hàn Mặc Tử) – một văn bản giàu giá trị thẩm mỹ và sinh thái.

(1). Mở đầu: Từ văn học đến ý thức sinh thái học đường

Trong dòng thơ ca Việt Nam hiện đại, Hàn Mặc Tử là một thi sĩ đặc biệt – người đã “thiêng hóa” cảnh vật quê hương trong vẻ đẹp tinh khiết, siêu thực. Tác phẩm Mùa xuân chín không chỉ là khúc nhạc xuân, mà còn là một bức tranh du lịch sinh thái đầy thi vị, nơi con người, thiên nhiên và văn hóa giao hòa trong một không gian thẩm mỹ đậm chất Việt.

(2). Cách thức lồng ghép nội dung “giáo dục du lịch xanh” vào hoạt động dạy học

a. Bước 1 – Khởi động bằng hình ảnh du lịch sinh thái miền Trung

- GV cho HS xem một video ngắn (1–2 phút) giới thiệu cảnh sắc Bình Định – Quảng Ngãi (quê Hàn Mặc Tử): biển Quy Nhơn, đồi cát Phương Mai, rừng dừa Tam Quan, tháp Chăm cổ...

- Đặt câu hỏi gợi mở: “Nếu là người làm du lịch, em sẽ giới thiệu những nét đẹp nào trong bức tranh quê hương này với du khách?”

→ Qua đó, HS huy động hiểu biết thực tế, kích hoạt cảm xúc yêu thiên nhiên, và đặt mình vào vị thế người “lan tỏa vẻ đẹp bền vững của quê hương”.

b. Bước 2 – Đọc hiểu văn bản dưới góc nhìn sinh thái và văn hóa du lịch

Khía cạnh đọc hiểu	Nội dung dạy học Ngữ văn	Nội dung tích hợp du lịch xanh
Hình ảnh thiên nhiên	“Trong làn nắng ửng: khói mơ tan...” – không gian mùa xuân trong sáng, tinh khôi, tràn đầy nhựa sống.	Nhận diện vẻ đẹp sinh thái vùng nông thôn Việt Nam: ruộng đồng, nắng, khói, hoa – những tài nguyên du lịch nông nghiệp, du lịch làng quê.
Con người trong thiên nhiên	“Người em xóm chài mái tóc còn ướt mưa xuân...” – vẻ đẹp hồn hậu, lao động hiền hòa.	Giáo dục HS ý thức trân trọng lao động bản địa; hiểu rằng phát triển du lịch phải gắn với bảo tồn đời sống văn hóa địa phương.
Cảm xúc thi nhân	Nỗi buồn thâm lặng – nỗi “buồn mùa xuân chín” khi vẻ đẹp đang độ viên mãn nhưng mong manh.	Gợi ý HS suy ngẫm về sự hữu hạn của môi trường, nếu con người không biết gìn giữ, cái đẹp tự nhiên cũng sẽ “phai nhạt” như mùa xuân đi qua.

→ Từ đó, HS thấy rằng thiên nhiên không chỉ là phong nền thẩm mỹ, mà còn là đối tượng cần được gìn giữ, phát triển bền vững – đúng tinh thần “du lịch xanh”.

(3). Ý nghĩa tích hợp

Phương diện	Ý nghĩa sư phạm
Kiến thức	Giúp HS hiểu sâu giá trị nhân văn và sinh thái trong thơ Hàn Mặc Tử; nhận thức được mối quan hệ giữa con người – thiên nhiên – văn hóa.
Kĩ năng	Phát triển năng lực hợp tác, sáng tạo, thuyết trình; biết liên hệ kiến thức văn học vào thực tiễn du lịch xanh.
Thái độ – Tình cảm	Hình thành tình yêu quê hương, lòng tự hào dân tộc, ý thức bảo tồn môi trường, trân trọng các giá trị văn hóa bản địa.
Giá trị lan tỏa	Từ một bài thơ, HS nhìn thấy “thiên nhiên không chỉ để ngắm, mà để gìn giữ”; từ bài học Văn, các em học được cách sống nhân văn, bền vững với môi trường.

(4). Kết luận

Tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Mùa xuân chín không làm giảm chất văn của tác phẩm, mà trái lại, mở rộng biên độ cảm thụ của HS – từ “vẻ đẹp của chữ nghĩa” đến “vẻ đẹp của đất nước sống động”.

Đây là minh chứng rõ ràng cho việc môn Ngữ văn hoàn toàn có thể trở thành cầu nối giữa giáo

dục văn hóa và giáo dục môi trường, góp phần định hướng phát triển du lịch bền vững từ gốc rễ: tâm hồn học trò.

Và biết đâu, từ những tiết học như thế, những “hạt giống xanh” sẽ được gieo xuống, nảy mầm thành những người trẻ biết yêu – biết giữ – và biết làm đẹp cho quê hương mình.

Qua trường hợp dạy học Mùa xuân chín, có thể thấy việc tích hợp giáo dục du lịch xanh không làm loãng chất văn mà ngược lại, mở rộng biên độ cảm thụ thẩm mỹ – sinh thái của HS, góp phần hình thành “tư duy xanh” ngay trong tiết học Ngữ văn.

III. KẾT LUẬN

Việc tích hợp giáo dục du lịch xanh trong dạy học Ngữ văn cho HS phổ thông không chỉ giúp

HS hiểu rõ hơn về giá trị của thiên nhiên, môi trường và di sản văn hóa mà còn góp phần nâng cao ý thức bảo vệ tài nguyên thiên nhiên trong bối cảnh du lịch phát triển mạnh mẽ như hiện nay. Tuy nhiên, để thực hiện hiệu quả, cần có sự kết hợp chặt chẽ giữa giáo dục văn học, giáo dục môi trường và du lịch bền vững, từ đó tạo ra một thể hệ HS có ý thức bảo vệ môi trường, đồng thời phát huy các giá trị văn hóa của đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể (ban hành 26/12/2018)*.
 Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn (ban hành 26/12/2018)*.
 Dương Thu Hằng (2015). *Tích hợp giáo dục giá trị văn hóa truyền thống trong dạy - học tác phẩm văn học Việt Nam trung đại ở trường phổ thông*, Tạp chí Giáo dục, số 354, kỳ 2 tháng 3, tr. 46-49.
 Lê Thị Hiền (2009). *Giáo dục du lịch và bảo vệ văn hóa tại các địa phương*, NXB Văn hóa Thông tin.
 Trần Mạnh Hùng (2018). *Du lịch và bảo tồn thiên nhiên*, NXB Khoa học Xã hội.
 Nguyễn Thanh Hùng (2006). *Tích hợp trong dạy học Ngữ văn*. Tạp chí Khoa học giáo dục, số 6, tr 9-13.
 Nguyễn Thanh Hương (2017). *Văn học và giáo dục môi trường*, NXB Giáo dục Việt Nam.
 Trần Thị Thanh Thủy (chủ biên, 2016). *Dạy học tích hợp phát triển năng lực HS, quyển 2*. NXB Đại học Sư phạm.
 Nguyễn Minh Tuấn (2016). *Phát triển du lịch văn hóa bền vững*, NXB Thế giới.
 Phạm Quang Vinh (2015). *Di sản văn hóa và phát triển du lịch bền vững*, NXB Khoa học Xã hội.